

Hlavná cena Agrofilmu zostáva na Slovensku

Na 32. ročníku medzinárodného filmového festivalu sa predstavilo 114 filmov z 26 krajín celého sveta. Porota spomedzi 41 súťažných filmov vybrala 14, ktorým udelila tradičné ocenenia. Tohtoročný Agrofilm však nebol len o filmoch, jeho súčasťou bola aj prezentácia slovenských potravín, vďaka ktorej sa toto prestížne podujatie predĺžilo o jeden deň.

Slávnostné otvorenie podujatia sa odohralo v priestoroch nitrianskeho NPPC-VÚŽV, potom sa však hlavné dejisko presunulo mimo svojej kolísky. Premietanie síce prebiehalo aj v priestoroch veľkej „výskumnickej“ zasadačky, väčšina projekcií však bola sústredná na akademickú pôdu (Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Univerzita Konštantína filozofa Nitra, resp. Technická univerzita Zvolen), ale aj do priestorov kinosál v nitrianskom obchodnom centre Mlyny. V priestoroch kinosály č. 4 bol v utorok a stredú večer premietaný český film s názvom *Bella mia*, ktorý priniesol zaujímavý pohľad na otázku slobody zvierat (viac o filme sa dočítate na nasledujúcej dvojstrane). Súčasťou premietania mimo priestorov NPPC-VÚŽV boli aj diskusie so študentmi, resp. návštevníkmi projekcií (SPU, UKF, TU aj OC Mlyny). Diskutovalo sa nielen o predmetnej problematike, ale v obchodnom centre Mlyny bola v utorok a štvrtok prezentovaná aj problematika podpory pre mladých farmárov v rámci PRV na roky 2014-2020. V študentskom domove L. Štúra zvolenskej Technickej univerzity usporiadali v stredu 5. 10. tradičné jesenné podujatie študentov FEE s názvom *Plodobranie*. Okrem výstavy starých odrôd jabloní a hrušiek predstavili aj gaštan jedlý. Súčasťou boli aj ochutnávky ovocia, ovocných muštov a ovocné kvízy.

Tradičnou súčasťou Agrofilmu bolo diskusné fórum a vernisáž výstavy mladej nitrianskej výtvarníčky Evy Szorád, ktorá verejnosti po prvýkrát prezentovala svoje dielo pod názvom *Rozhovory s krajinou*. Diskusné fórum sa venovalo ekonomickej udržateľnosti diferencovaných systémov chovu dojníc. Jeho súčasťou bolo aj premietanie filmov s touto tematikou (*Udržateľné chovu dojníc na Slovensku* a *Aká je pravda o mlieku I. – Pohoda kráv*). Viac informácií o diskusnom fóre nájdete v článku na stranách 18 a 19.

Najúspešnejší boli slovenskí filmári

Ak by sme hodnotili úspešnosť krajín podľa počtu ocenených filmov, na prvom mieste by bolo Slovensko s 5 oceneniami (vrátane Hlavnej ceny Agrofilmu). Toto konštatovanie neznižuje ani fakt, že Slovensko poslalo na festival najviac filmov spomedzi všetkých zúčastnených krajín (40, vrátane nesúťažných snímok). Percentuálne najúspešnejšími krajinami však boli Rusko a Litva. Rusko poslalo do Nitry len 2 filmy a oba porotu zaujali svojou kvalitou natoľko, že im udelila ceny. Úspešnosť litovských filmárov bola rovnaká, avšak počet cien bol o jednu nižší.

Víťazný dokumentárny film režisérky Márie Martiniak *„Premeny“* z produkcie RTVS zachytáva prácu slovenskej mimovládnej organizácie *Človek v ohrození v Keni*, kde sa snaží meniť vzťah miestnych ľudí k poľnohospodárstvu (využívanie miestnych zdrojov udržateľným spôsobom) a tým redukovat ich migráciu z vidieka do miest, kde končia v chudobných štvrtiach (slumoch), často ešte vo väčšej biede než v akej žili predtým. K oceneným filmom tiež patrila snímka *Udržateľné systémy chovu dojníc na Slovensku*, ktorá približuje výstupy výskumu pracovníkov NPPC-VÚŽV vo vzťahu k poľnohospodárskej prvovýrobe. Viac sa obsahu tohto filmu budeme venovať na ďalších stranách Témy mesiaca. Ďalšie ocenené slovenské filmy sa venovali vyvracaniu mýtov o mlieku, prezentácii menej známych faktov o myšiach i ukážke modernizácie živočíšnej výroby v podmienkach východného Slovenska.

Už spomínaní ruskí filmári prihlásili do súťaže filmy o chovateľoch sobov - Čukčoch a o vzácnej prírodnej oblasti na juhu Sibíri - Altaji. Podobne ako ruskí filmári, po 2 ceny získali aj ich nemeckí a belgickí kolegovia. Nemeckí filmári uspeli s dokumentom o ryžových terasách vo Filipínskych Kordilérach a monitorovaní výskytu nebezpečného etoxyquínu (konzervačná látka), prechádzajúceho z mäsa do tukového tkaniva ľudí i do materského mlieka. Belgickí filmári zaujali porotu snímkami o chove včiel a polemikou o význame tukov pre ľudské zdravie. Už spomínaní litovskí filmári uspeli so zaujímavým pohľadom na chovateľov oviec. Okrem nich získali po jednom ocenení aj ich maďarskí a čínski kolegovia. Maďarskí filmári bodovali so snímkou o tajomnom živote maďarskej pusty a čínski filmári veľmi dobre zvládli priblíženie odbornej problematiky o modelových organizmoch, na ktorých sa študujú funkcie génov.

Bližšie k ľuďom

Ako sme už spomenuli, veľká časť aktivít Agrofilmu bola presunutá mimo areálu NPPC-VÚŽV Nitra. V utorok sa na pôde FEM SPU v Nitre konalo okrem premietania aj zasadnutie Klubu poľnohospodárskych odborníkov pri SPU v Nitre. V piatok prebiehala v priestoroch ŠD Bernolák SPU v Nitre konferencia s názvom Vidiek žije!, o ktorej sme vás informovali v októbrom AGROMAGAZÍNe na strane 15. Slávnostné ukončenie festivalu, spojené s udeľovaním cien medzinárodnej i národnej poroty, sa konalo po prvýkrát v priestoroch OC Mlyny. Premietanie filmov v priestoroch tunajšieho kina pokračovalo aj v sobotu (boli premietnuté ocenené snímky). V nitrianskych Mlynoch sa však v sobotu konali dve akcie, ktoré doslova dodali Agrofilmu šťavu. Ešte o 9,00 hod. začali Farmárske trhy Agrofilmu a o 12,00 hod. sa k nim pridal Galaprogram s názvom 7 pôžitkov. Na farmárskych trhoch ponúkali svoje produkty rastlinného a živočíšneho pôvodu okrem iného prvovýrobcovia, ktorých prezentovala ocenená snímka Udržateľné systémy chovu dojníc na Slovensku. Sedem pôžitkov predstavovalo okrem čuchových, chuťových, hmatových, zrakových a chuťových vnemov z farmárskych trhov aj pôžitok zo sledovania filmov a získavania informácií. V tomto čase boli totiž premietnuté filmy o tukoch v ľudskej výžive a séria filmov Aká je pravda o mlieku.

Svoje miesto si počas sobotňajšej akcie našla aj Farmárska revue, vstúpila do vysielania druhého programu RTVS naživo o 13,40 hod. Relácia mala aj mimoriadnu dĺžku (takmer 42 minút). V jej vysielaní sa prelínali živé vstupy s „dokrútkami“

o festivalovom dianí - teda od slávnostného otvorenia, cez prácu národnej i medzinárodnej poroty, premietanie a sprievodný program na jednotlivých miestach konania podujatia (vrátane diskusných fór i konferencie Vidiek žije!). Živé vstupy divákovi ponúkli aj súťaž o zaujímavé ceny (králiky a japonské prepelice). Súťaže sa mohli okrem divákov Farmárskej revue zúčastniť aj návštevníci OC Mlyny. Živé vysielanie „odpálil“ rozhovor s rezortnou ministerkou Gabrielou Matečnou, ktorá pochválila úroveň filmov a zdôraznila, že obsah mnohých z nich pomáha vyvracať mýty o potravinách a sprievodné podujatia (najmä farmárske trhy) pomáhajú šíriť dobré meno slovenských potravín medzi zákazníkmi. Riaditeľ festivalu Ján Huba prezentoval vo svojom vstupe aktivity nitrianskych výskumníkov, ktorí počas soboty predvádzali, ako sa robia domáce mäsové a mliečne výrobky. Divácke odporúčania prorektora UKF Nitra Ivana Baláza pre divákov (ktorí v tom čase ešte mohli navštíviť projekcie) sa v podstate kryli s paletou ocenených filmov a tiež skonštatoval, že festivalové premietanie v priestoroch UKF tradične navštevujú nielen tamojší študenti, ale aj nitrianski stredoškólační i laickí návštevníci. Popredný slovenský odborník na mlieko Karol Herian inštruoval divákov, ako si doma môžu vyrobiť syr z plnotučného „automatového“ mlieka. Profesor Ivan Hričovský sa venoval netradične výživovým odporúčaniam. Nedostatok ovocia by sme tento rok mohli nahradiť zvýšenou konzumáciou zeleniny, ktorej spotreba je v porovnaní s odporúčaniami len dvojtretinová. Predviedol tiež ukážkový rez broskyň a zhotovovanie odrezkov ríbezle a josty. Oravskí farmári - manželka Glovátákovci skonštatovali, že zákazníci si dokážu nájsť cestu k dobrým slovenským farmárskym potravinám (kolegovia z rozhlasu ich aj vďaka tejto prezentácii pozvali na živé vysielanie o osobnostiach Oravy). K tým zákazníkovi patria aj členovia ľudovej hudby Michala Moravčíka zo Zvolena, ktorí robili aj hudobný „podmaz“ pri úvodnom vstupe redaktora Jána Škorňa do živého vysielania. Na záver živého vysielania Janko Škorňa vyspovedal režiséru víťazného filmu Premeny Máriu Martiniak, ktorá svojou prácou chcela zmeniť náš pohľad na Afriku ako jeden štát a na Afričanov ako na „lenivých“ ľudí (viac o tomto filme prináša rozhovor v novembrovom vydaní AGROMAGAZÍNu). To, ako sa jej to podarilo, mali možnosť posúdiť aj diváci RTVS, pretože ho odvysielala na svojom 2. programe o 18,00 hod.

Marián Dukes,
Slovenský CHOV

Snímka: Mgr. Ján Čorba

Náš výber z ocenených filmov

Je našim dobrým zvykom prinášať každoročne pohľad na filmy premietnuté počas aktuálneho ročníka Agrofilmu. Nebude to inak ani ten rok. V prvom z trojice článkov vám predstavíme niektoré z ocenených snímok.

Hlavná cena pre Slovensko i pre Afriku

Film režisérky a scenáristky Márie Martiniak približuje činnosť mimovládnej organizácie Človek v ohrození v Keni. Jedným z nositeľov príbehu je jej terénny pracovník Lukáš Zorád, ktorý pomáha chudobným dedičanom v provincii Kilifi. V tomto kraji žije až 65 % obyvateľov pod hranicou chudoby (denne majú k dispozícii menej ako 1,25 \$). Obyvatelia pobrežných oblastí, žijúci pri rozsiahlych mangrovníkových lesoch, sa snažia tieto porasty nielen chrániť, ale ich aj racionálne využívať. Tieto stromy dokážu pohltiť dvakrát toľko CO₂ ako juhoamerické dažďové pralesy. Výhodou mangrovníka, rastúceho v ekvatoriálnych podmienkach, je tiež to, že dospelý strom dorastie za 10 rokov.

Druhý príbeh sa odohráva v centrálnej Keni. Jeho protagonistkou je miestna aktivistka Jane Karanja, ktorá v okrese Nakuru pomáha získavať mladých ľudí pre štúdium farmárstva. Mladí sa totiž rozhodujú pri výbere svojej budúcnosti pre iné odbory, čím vzniká presýtenie pracovného trhu v týchto segmentoch. Zo slovenskej strany koordinuje projekt terénna pracovníčka Diana Huľová. Mladí farmári by mali postupne nielen nahradiť starnúcu populáciu farmárov, ale aj pomôcť zvýšiť produkciu potravín v tomto regióne. Práca mladých ľudí na farmách by tiež mala redukovať ich migráciu do miest, kde sa väčšinou aj tak ocitnú v najchudobnejších štvrtiach bez perspektívy zlepšenia svojho života. Na škole vychovávajú farmárov pre udržateľné hospodárenie. Využívajú napr. 3-podlažné drevené búbky, v ktorých chovajú na najvyššom poschodí králiky, pod nimi a v najspodnejšom poschodí je „rybník“. Králičí moč je nielen vynikajúce hnojivo, ale aj ekologický pesticíd. Takto sa dajú na malej ploche dochovať až tri druhy bieleho mäsa. Štvrtým poschodím je plochá strecha búbky, na ktorej sa dá dopestovať zelenina.

Vráťme sa opäť do provincie Kilifi. Príčinou nadmerného ničenia mangrovníkov je ich veľké využívanie v stavebníctve (stĺpy z nich nehniajú), ale aj ako suroviny na výrobu dreveného uhlika. Miestni ľudia preto mangrovníky strážia. Súčasťou aktivít je aj výmena pecí za ich modernejšie, ale hlavne účinnejšie verzie, ktoré majú len polovičnú spotrebu dreva. To

Záber z filmu *Udržateľné systémy chovu dojníc na Slovensku*.

pomáha šetriť mangrovníkové lesy. Navyše, ako palivové drevo začínajú využívať terestriálne druhy drevín, ktoré si sami vysádzajú.

A sme opäť v centrálnej Keni. Študenti poľnohospodárskej školy sú nielen priekopníkmi v pestovaní nových plodín a druhov HZ (po príchode domov), ale aj ich prvými konzumentmi – sú totiž základnou surovinou pre prípravu jedál v školskej kuchyni. Prebytky na svojich domácich farmách tiež môžu predávať, takže do rodinného rozpočtu prinesú aj nejaké peniaze. Tento druh príjmu býva po ich osamostatnení väčšou istotou ako holub na streche (pobyt v meste s neistou perspektívou zamestnania, resp. dlhodobej udržateľnosti pracovnej pozície). Na škole sa učia využívať aj pesticídne účinky niektorých plodín (napr. jarná cibuľa), resp. odpadových látok (popol). Učia sa tiež, ako jednoduchým spôsobom intenzifikovať chov dojníc. Mlieko využívajú opäť nielen na vlastnú potrebu, ale ho aj predávajú v rámci svojej komunity. Tiež sa učia, ako z neho získať ďalšie chutné potraviny (napr. domáci zákvas), ktoré vedia predať za podstatne vyššiu cenu ako mlieko.

Záchrana mangrovníkových porastov je dôležitá aj pre zachovanie vhodných podmienok pre život krabov. Tie sú akýmisi miestnymi dažďovkami, pretože vedia skvele prevzdušniť pôdu. Ďalšou možnosťou, ako zvýšiť produktivitu prímorských ekosystémov, je výstavba slaných rybníkov, ktoré sú plnené morskou vodou najmä počas jarných prílívov. Miestni ľudia sa naučili tieto rybníky využívať, sú na ne hrdí a strážia ich vo dne v noci. Ryby a krevety z rybníkov spestrujú stravu tunajších ľudí a dodávajú im potrebný zdroj bielkovín. Namiesto jedného až dvoch jedál denne si tak môžu dovoliť až tri plnohodnotné jedlá denne. Miestni ľudia sa tiež venujú chovu včiel. Desať percent z financií, ktoré získavajú v predaja svojich rastlinných a živočíšnych produktov, putuje do spoločnej pokladničky. Zvyšných

90 % slúži ako rezerva, z ktorej môžu čerpať členovia komunity v prípade núdze.

Úlohou stredných škôl je ukázať miestnym ľuďom, ako lepšie využiť zdroje potravín a znížiť podiel odpadu pri ich spracovaní. Učia ich tiež, ako si spraviť neelektrickú chladničku z miestnych surovín (stačia mentolové povrazy a uhlie), ale aj ako sa dá sušiť zelenina iba pomocou slnečného žiarenia.

Kenští účastníci projektu veria, že nebude trvať dlho a im sa podarí osamostatniť sa a pracovať na pôde, v maštali či rybníku aj bez nutnosti pomoci a podpory zo zahraničia.

Prvotina s Cenou rezortnej ministerky

Na veľkej ploche prezentoval problematiku chovu dojníc na Slovensku film režiséra a scenáristu Ing. Jána Hubu, CSc. Pri jeho tvorbe s kolektívom výskumných pracovníkov využili svoje dlhoročné skúsenosti vo NPPC-VÚŽV v Nitre a ich prvý počín tohto druhu sa stretol s veľkým diváckym ohlasom, a čo je dôležité – pozitívnu reakciu zaznamenal aj zo strany odbornej poroty. Chov dojníc je tak, ako celá naša krásna krajina, rôznorodý. Napriek zrušenej rajonizácii chovu tohto druhu HZ (vlastne všetkých) by sme sa mali viac zamerať práve na regionálne špecifiká v systémoch chovu dojníc u nás. Len tak sa nám podarí zabezpečiť udržateľnú produkciu mlieka a mliečnych výrobkov v jednotlivých regiónoch Slovenska – iný systém je vhodný pre nížinné oblasti južného, stredného i východného Slovenska ako pre pahorkatiny, resp. podhorské a horské oblasti. Samozrejme, táto kategorizácia nie je absolútna, každý by si však mal nájsť v predstavenej trojici systémov ten, ktorý najviac vyhovuje jeho pôdno-klimatickým podmienkam. Tím autora na základe doterajších výsledkov výskumu zadefinoval 3 základné výrobné systémy. Intenzívny, extenzívny a polointenzívny. Prvý z nich je charakterizovaný vysokými výrobnými nákladmi (cena krmného dňa dojnice – 7 € a

viac), vysokými koncentraciami dojníc v chove (nad 200) a vysokou produkciou mlieka (nad 20 kg na deň života dojnice). Okrem princípov intenzívneho chovu predstavili tvorcovia snímky aj dva podniky, ktoré sú typickým príkladom intenzívneho chovu dojníc: RDP Most pri Bratislave, resp. AgroContract mliečna farma, a. s., Jasová. Pri extenzívnom systéme chovu dojníc sú náklady na krmný deň „len“ 4 € a menej, čo sa dosahuje vďaka hojnému využívaniu pastvy dojníc (samozrejmosťou je pasteVNý odchov jalovic). V tomto systéme sa chová zväčša menej ako 100 dojníc na farmu. Ako príklady extenzívneho systému boli predstavené tiež 2 chovy. Prvým bol SHR Marián Glovačák z Oravy, ktorý dokáže spracovaním mlieka svojich 14 kráv užiť nielen svoju rodinu. Druhý príklad, PVOD Údol pri Starej Ľubovni tiež vsadil na predaj výrobkov, hoci väčšina vyprodukovaného mlieka končí u veľkospracovateľa. Tretí systém – polointenzívny chov dojníc je akýmsi hybridom predchádzajúcich systémov, čomu zodpovedajú aj náklady na krmný deň dojníc (5-6 €). Tieto chovy majú okolo 200 dojníc a pastvu využívajú ako doplnok výživy dojníc a jalovice sa spravidla tiež pasú. Predstavenými príkladmi tohto systému boli PD Horná Lehota, ktoré využíva pozitívny genetický základ pinzgauškého plemena pri tvorbe jeho krížencov s červenou varetou holštajnského plemena. Krížence sú vysokoúžitkové dojnice s dobrou pasteVNou schopnosťou, chodivosťou a vynikajúcim obsahom zložiek mlieka, čo oceňujú jeho odberatelia z radov výrobcov syrových špeciálov. Aktívnu starostlivosť o pasienky predstavil druhý zástupca polointenzívneho systému – RD HRON Slovenská Ľupča. Cieľové zmeny v ich zložení, realizované v spolupráci s NPPC-VÚT-PHP Banská Bystrica, priniesli na niektorých parcelách až 4-násobné zvýšenie výnosu zelenej hmoty. Záver filmu patril riaditeľovi Dairy Campus v holandskom Waageningene Martinovi Scholtenovi, ktorý potvrdil dôležitosť cielavedomej a uvedomelej spolupráce farmárov s výskumníkmi. Tá totiž pomohla naplno využiť potenciál Holandska, ktoré je čistým exportérom agrárnych komodít s vysokou pridanou hodnotou. Slovensko by mohlo podľa neho podobne

ako Holandsko využiť svoj rôznorodý prírodný potenciál na tvorbu takýchto produktov.

Sobí ľudia s Cenou poroty Agrofilmu

Pôsobivá snímka ruskej režisérky Olgy Veršininy ukazuje drsný život chovateľov sobov – Čukčov, ktorí sú ako jediní schopní prežiť v neprívetivej ruskej tundre. Čaj, cigarety a mäso. Takto sa prezentovali na úvod filmu. Chlieb je v tejto chladnej pustine vzácnosťou. V tejto severovýchodnej oblasti Ruska je vzácných viac vecí, Čukčovia si však vedia vážiť aj tie, ktorých majú zdanlivý dostatok. Stáročia života v týchto podmienkach ich naučili využiť každú maličkosť, najmä zo sobov. Hoci im pri ich práci pomáha moderná technika (vysielačky, ale aj napríklad snežné skútre), podstata ich činnosti zostáva rovnaká. Sú „odsúdení“ na spoluprácu, pretože inak by neprežili v drsnej krajine a nedokázali by zabezpečiť to, prečo prišli na tento svet – chovať soby. Život im čiastočne uľahčuje aj veterinárna služba, ktorá brázdí tundru na pásových vozidlách. Okrem kontroly zdravotného stavu (pásový vozidlo slúži ako pojazdné laboratórium) im poskytujú aj potrebné liečivá.

Niektorí príslušníci najstaršej generácie ani nechodili do školy. Títo negramotní členovia kmeňa ani nehovoria po rusky. Tlmočníkov pri styku s okolitým svetom (teda aj s filmármi) im robia deti, vnúčence či známi. Najmladší príslušníci kmeňa zvládajú dvojazyčnosť a zdá sa, že by mohli časom zanevrieť na jazyk svojich predkov. Niektorí zo „študovaných“ Čukčov sa však vrátili do tundry a urobili tak pre bežných ľudí nepochopiteľné životné rozhodnutie. Pre nich to však nebolo nič nezvyčajné, len sa vrátili do miest, kde sa narodili a vyrastali.

Snímka je ukážkou filmárskeho umenia, ktoré dokázalo perfektne skĺbiť ukážky drsnej a zároveň krásnej krajiny. Pevnou súčasťou tejto krajiny sú aj soby, ktoré sú hlavným bohatstvom Čukčov. Hoci Čukčovia majú aj iný majetok, je ho len toľko, aby ho dokázali bez väčších problémov previezť na nové miesto. Svoje príbytky – jarangy - dokážu po príchode na nové miesto postaviť do 30 minút – či skôr musia.

Osobitné miesto vo filme majú deti. Títo budú-

ci pastieri si od malička zvykajú na ťažký a drsný život pastierov sobov. Svoj údel však berú tak ako ich rodičia. Aj oni majú k dispozícii niektoré vymoženosti modernej doby. V porovnaní s našimi deťmi im však pre šťastie stačia napríklad obyčajné farebné pastelky. Ich rodičia zas stále dokážu založiť oheň bez akýchkoľvek moderných pomôcok presne tak, ako to robil už pravý človek.

Ďalšia časť filmu sa odohráva na štátnej sobej farme, kde sa okrem iného venujú zachovávaniu tradícii tohto kmeňa. Deti sa učia hrať na tradičné hudobné nástroje a zvládnuť tance svojich predkov. Veľmi zaujímavý je pohľad na deti, vytvárajúce sošky zvierat z kostí, ktoré si v tomto centre „cibria“ svoje sochárske umenie. Film však ukazuje aj príklad čiastočnej asimilácie Čukčov (napr. manželstvom s väčšinovým obyvateľstvom), resp. ich prispôsobenia sa životnému štýlu „civilizovaných“ ľudí.

Pravda o mlieku s cenou od poľnohospodárov

Piaty diel série s názvom Aká je pravda o mlieku s podtitulom Mlieko ako zdravá potravina polemizuje s mýtmi o škodlivosti konzumácie mlieka (aj v ňom obsiahnutých tukov), jeho nevhodnosti pre dospelých ľudí, odčerpávanie vápnika z tela, resp., že mlieko zahlieňuje. Naopak, mlieko prispieva k redukcii rizika vzniku rakoviny hrubého čreva vďaka obsahu vápnika. Viac vám neprezradíme, pretože celá séria týchto vydarených - vtipne a pritom vysoko odborne spracovaných a argumentačne korektných filmov je voľne dostupná na videoportáli www.youtube.com. Inšpirovaný týmto progresívnym prístupom sa rozhodol aj tvorca filmu o udržateľných systémoch chovu dojníc na Slovensku zverejniť svoje dielo v 4 častiach tak, ako boli premietnuté počas diskusného fóra na webovom portáli www.agrobiznis.sk v sekcii videozóna.

Ďalšie ocenené filmy vám „prerozprávame“ postupne v budúcich vydaniach Slovenského CHOVU.

Marián Dukes
Slovenský CHOV
Snímka: archív Jána Hubu

Tabuľka č.1: Ocenené filmy na MFF Agrofilm 2016.

Názov filmu	Krajina	Ocenenie
Premeny	Slovensko	Hlavná cena Agrofilmu
Udržateľné systémy chovu dojníc na Slovensku	Slovensko	Cena ministerky pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR
Sú tuky zlé pre naše zdravie?	Belgicko	Cena primátora mesta Nitra
Sobí ľudia	Rusko	Cena poroty Agrofilmu
V blízkosti raja - filipínske ryžové terasy	Nemecko	Cena FAO Osiris
Modelové organizmy -meranie tajomstiev života	Čína	Cena rektora Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre
Zlatá a ohnivá vášeň	Belgicko	Cena predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja
Zrkadliace pohorie Altaj	Rusko	Cena prezidenta Agrofilmu
Toxické podozrenie - etoxyquin a jeho stopy	Nemecko	Cena rektora Technickej univerzity vo Zvolene
Aká je pravda o mlieku? V. Mlieko ako zdravá potravina	Slovensko	Cena Zväzu poľnohospodárskych družstiev a obchodných spoločností SR
Kunság - tajomný život maďarskej pusty	Maďarsko	Cena za réžiu
Život s myšami	Slovensko	Cena pre slovenský film
Ovečky na oblohe	Litva	Cena rektora Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre
Modernizácia živočíšnej výroby v poľnohospodárskom družstve Paňovce	Slovensko	Cena RTVS

Ekonomická udržateľnosť diferencovaných systémov chovu dojníc

Dva filmy, desať hlavných diskutujúcich a viac ako stovka účastníkov. To sú stručne charakteristicky tohtoročného diskusného fóra Agrofilmu. Jeho nosnou témou bola ekonomická udržateľnosť diferencovaných systémov chovu dojníc. Hostiteľom podujatia bolo tradične NPPC-VÚŽV a dňom konania streda, teda 3. deň medzinárodného filmového festivalu Agrofilm.

Moderátor a organizátor diskusného fóra Ján Huba (1) na úvod prezentoval posolstvo diskusného fóra: Kolektívy tvorcov premietnutých filmov chceli ukázať, že v poľnohospodárskej prvovýrobe majú svoje miesto ženy – manažérky i manželky farmárov, malí i veľkí farmári, hospodáriaci na juhu i severe Slovenska, chovatelia rozličných plemien, hospodáriaci v rozličných produkčných systémoch. V systéme majú nezastupiteľné miesto rôzne inštitúcie: Výskum, riadiace orgány, zväzy, školy a služby. Systém môže čerpať pozitívne skúsenosti zo zahraničia. Všetky zložky systémy by mali prispievať k tomu, aby sme nedopustili ďalší úpadok chovu HD, ale naopak, aby sme ho zveľadili a dokázali obyvateľom poskytnúť kvalitné domáce potraviny. Na to máme k dispozícii okrem iného aj 50 % nedostatočne využitých plôch TPP a časť ornej pôdy, pretože u nás sú stále veľké rezervy vo výrobe objemových krmív.

Prípravované podpory pre chovateľov dojníc

Po premietnutí prvej časti filmu Udržateľné systémy chovu dojníc na Slovensku z dielne VÚŽV Nitra vystúpil generálny riaditeľ Sekcie poľnohospodárstva na MPRV SR Štefan Ryba (2). Konštatoval, že mimoriadna podpora chovateľov dojníc vo výške takmer 31 mil. € pomohla

zastabilizovať situáciu v sektore aj preto, že „zasiahla“ až 95 % dojníc, chovaných u nás. Dva milióny €, ktoré zostali z mimoriadneho podporného balíka, budú použité na ďalšiu podporu živočíšnej výroby. Vedenie rezortného ministerstva pracuje na systémových podporných opatreniach, ktoré by mali pomôcť predísť vzniku nežiaducich situácií na trhu s mliekom. Pracovná skupina pre mlieko pripravila návrh na podporu niektorých oblastí v chove dojníc pre roky 2017-2020. Malo by sa pokračovať v trende podpory chovateľov zvierat splňajúcich minimálne produkčné a reprodukčné kritériá (podobne ako pri spomínanej mimoriadnej podpore). Snahou vedenia rezortu je aj podpora ďalších odvetví poľnohospodárstva. Podpora poľnohospodárstva by mala, samozrejme, smerovať k lepšiemu využitiu nášho potenciálu. Za všetko hovorí aktuálny prebytok obilnín na úrovni 1,2 mil. t. Cieľom kompetentných je vytvoriť taký systém, ktorý by zabezpečil fungovanie rezortu poľnohospodárstva, ale do budúcnosti (teda po roku 2020) aj obnovil aj dôveru farmárov v Spoločnú poľnohospodársku politiku EÚ.

V následnej diskusii sa hovorilo o modelovej nákladovej cene mlieka, ktorej kalkulácia sa pripravuje v spolupráci s NPPC-VÚEPP a vzťahoch v produkčnom reťazci v sektore mlieka. Tu by malo dôjsť ku kooptovaniu zástupcov spracovateľov do pracovnej skupiny pre mlieko. Do „trojky“ však ešte stále chýbajú zástupcovia obchodu. Pri téme podpory mladých farmárov Štefan Ryba skonštatoval, že do budúcnosti treba lepšie zvládnuť vstupnú analýzu, nakoľko zdržanie administrácie aktuálnej výzvy stojí a padá na fakte, že o balík 30 mil. € má záujem takmer 4x viac mladých farmárov než sa predpokladalo. Toto systémové opatrenie je však stále vnímané ako doplnok k existujúcim podporným mechanizmom. Pri otázke z publika o navrhovaných systémových opatreniach Štefan Ryba hovoril o podpore tzv. červenej nafty, podpore nadstavbových činností (napr. eradikácia chorôb) cez organizáciu, ktorá nie je platcom DPH, likvidácia kadáverov a výkon kontroly úžitkovosti. Podľa prísľubu zástupcov PPA by v prípade zdrojov z EÚ malo byť od budúceho roka možné vyplácať aj zálohové platby (po ukončení kontrol)

po 15. októbri príslušného roka. Štefan Ryba tiež prísľúbil prehodnotenie systému podpory na greening i ANC.

Intenzívny systém chovu dojníc

Hlavná zootechnička RDP Most pri Bratislave Ing. Viera Glasnáková (3) doplnila informácie z druhej časti filmu, v ktorej boli predstavení zástupcovia intenzívnych chovov dojníc holštajnského plemena. Fakt, že novú maštal postavili výhradne z vlastných zdrojov siete limitoval niektoré technické prvky, neznižuje to však jej prínos pre pohodu dojníc. Tie sa svojim chovateľom odvdáčili zníženým PSB, zdravšími končatinami a paznechtmi, rastom mliekovej úžitkovosti dojníc. Taktiež došlo k zníženiu výrobných nákladov na mlieko (z 0,45 na 0,38 €/l). Návratnosť tejto investície je kalkulovaná na 10 rokov. Náklady na odpisy novej maštale pritom tvoria len 0,01 €/l. Predaj z dvoja zas dvíha konečnú cenu mlieka o 0,01 €/l. Viac o predaji z dvora v tomto podniku nájdete v aktuálnej reportáži na stranách 4-6.

Zakladateľ a majiteľ firmy AgroContract mliečna farma, a. s., Jasová Marián Záhumenský (4) prezentoval fakt, že farma sa počas svojej doterajšej existencie zaplatila (kúpna cena i všetky následné investície) a za 15 rokov svojej existencie vygenerovala 7,1 mil. € pridanej hodnoty v podobe vyplatených miezd a všetkých finančných povinností smerom k štátu. Investícia teda prináša dlhodobú udržateľnosť. Zachovanie chovu dojníc sa týka aj udržania kultúrneho rázu krajiny a vytvárania podmienok pre život ľudí, vrátane generovania pracovných príležitostí pre nich. Ocenil tiež snahu pracovníkov MPRV SR a PPA, že našli odvahu podporiť produktívne dojnice a nie „mŕtve“ kravy bez adekvátnej produkcie mlieka a so zlou reprodukciou. Tiež spomenul otázku obmedzeného výrobného sortimentu existujúcich slovenských mliekarní. Ten totiž nedáva záruku ich konkurencieschopnosti.

Extenzívny chov so spracovaním mlieka

SHR Mgr. Marián Glovačák (5) z Oravskej Polhory – chovateľ 14 dojníc, ktoré dokážu užiť je-

ho rodinu, porozprával svoj príbeh. Po skončení školy sa rozhodol podnikáť ako malý gazda. Ako chlapec dediny vedel do čoho ide a svoje schopnosti si overil počas letných brigád na zahraničných farmách. Farmárčeniu sa venuje už 4 roky. Začínal so 4 dojnícami, v súčasnosti ich má 14. Bodaj by bolo takýchto farmárov viac. A nielen medzi chovateľmi dojníc. Potom by naše pasienky nezívali prázdnotou a pomaly nepustli a nezarastali drevinami.

Hoci výrobné náklady sú dôležité, podľa Mariána Glovačáka je na prvom mieste krajnotvorba. Pekná krajina totiž lepšie vplyva na psychiku všetkých obyvateľov. Ku krajnotvorbe má podľa neho človek bližší vzťah, ak gazduje na vlastnom. Vtedy to vníma ako prirodzené, čo pri zamestnaneckom vzťahu vo veľkých podnikoch nebýva vždy samozrejmé.

Zástupca Združenia mladých farmárov - tiež z Oravy - farmár Milan Jurky (6) chová 15 dojníc, ktoré podľa neho užívajú 3 rodiny. Ako je to možné? Je to vďaka jeho spracovaniu na mliečne výrobky. Okrem syra je jeho vlaškovou loďou maslo. Hoci ho predáva so stratou, získava tým zákazníkov pre ďalšie výrobky (mlieko a syry). Dôležitá je podľa neho aj spätná väzba, ktorá umožňuje lepšie reagovať na potreby zákazníkov. Dôležité je tiež budovanie farmárskej hrdosti a kvality produkcie. Toto je aj životná filozofia pána Jurkyho - v práci a vo obchodných vzťahoch by mala byť prvoradá poctivosť. Producenti by si mali vybudovať a udržať svoje meno.

V diskusii manželka Milana Jurkyho skonštatovala, že rodinné farmárčenie je jednou z ciest, ako udržať rodiny pokope a zabrániť rozvodom, pretože „chlapi“ nemusia odchádzať za prácou mimo domu. Na otázku zastupovania na rodinnej farme počas choroby, resp. dovolenky odpovedal Milan Jurky, že to zvládajú rodičia, ktorí s ním spolupracujú celoročne (prevzali po nich gazdovstvo). Marián Záhumenský sa v diskusii vrátil k inštitútu podpory mladých farmárov. Vyjadril nesúhlas s tým, že podporiť je možné len začínajúceho farmára a nie aj tých mladých, ktorých už majú čosi za sebou. Cestou pre mladých farmárov prítom môže byť podľa neho finalizácia svojej produkcie cestou výroby kvalitných poctivých potravín.

PVOD Údol v okrese Stará Ľubovňa je predstaviteľom väčšieho extenzívneho chovu dojníc. Chová 235 dojníc pinzgauškého plemena a má aj 80 dojčiacich kráv tohto plemena. Aktuálne spracúva 20 % produkcie mlieka dojníc a zákazníkom ponúka pestrú paletu mliečnych výrobkov. Vo filme sa spomínalo, že spracúva 30 % produkcie. Redukciu využitia vlastnej

spracovateľskej kapacity spôsobil slabnúci odbyt. Jeho príčinou je blízkosť poľských hraníc a fakt, že v obci žije len 3 obyvateľov. Vedúci úseku ŽV družstva Drahoslav Valkovič (7) pôsobí vo svojej funkcii len 17 mesiacov. Jeho predbežná analýza však potvrdila, že aj napriek extenzite chovu je potrebné zintenzívniť odchov jalovíc, aby dochádzalo k ich zaradeniu do reprodukcie skôr a ďalej zvyšovať dlhovekosť dojníc. Chce naďalej stavať na pozitívnych vlastnostiach pinzgauškého plemena, pretože je vhodný do extenzívneho pastevného systému chovu, ktorý sa využíva od skoršej jari do neskorej jesene. Konštitučná pevnosť tohto plemena umožňuje jaloviciam prejsť bez problémov za sezónnou pastvou na jar 15 km cez 3 chotáre po hlavných cestách. Veľmi si cení aj jeho dlhovekosť, pretože až 40 dojníc má viac ako 10 rokov a do tejto vekovej kategórie spadajú aj 30 dojčiacich kráv. Najstaršia dojnica má 15 rokov a v 327. laktačnom dni mala ešte produkciu 15 kg mlieka (je aj teľná). Najstaršia dojčiacia krava má až 18 rokov.

Aká je pravda o mlieku - welfare dojníc

Riaditeľka úradu SZPM Margita Štefániková (8) predstavila stratégiu tvorby 6-dielnej série filmov s názvom Aká je pravda o mlieku? Výroba filmov bola financovaná z Mliečneho fondu, do ktorého už 9 rokov prispievajú producenti a spracovatelia mlieka. Premietnutý prvý diel s názvom „Trpia kravy kvôli mlieku?“ si dal za cieľ vyvrátiť niektoré mýty o welfare kráv. Štýl, ktorí si tvorcovia filmu zvolili bol síce mierne odľahčený, argumentácia však bola odborná, pretože si prizvali nielen chovateľov, ale aj veterinárov a humánných lekárov. Pani Štefániková poďakovala osobitne chovateľom, ktorí „pustili“ do svojich chovov filmárov.

To, že celá séria je voľne dostupná na portáli youtube je veľmi dobrý ťah, pretože nízke povedomie o tom, ako mlieko vzniká panuje nielen v laickej, ale aj v časti „odbornej“ verejnosti.

Nosnou myšlienkou vystúpenia zootecníčky akciovej spoločnosti ARIA Liptovský Ondrej Janky Pacigovej (9) bola empatia. Človek by sa podľa nej mal priblížiť zvieratám, aby sa dokázal vcítiť do ich potrieb. Okrem nevhodného ustajnenia im znepriemňujú život ľudia, ale aj organizácia chovu či, samozrejme, ich postavenie v sociálnej hierarchii skupiny. Stres kráv znižuje imunitu kráv, následne zhoršuje aj reprodukciu a znižuje produkciu mlieka. Tieto dopady poznajú veľmi dobre aj najväčší liptovskí chovatelia dojníc. Každé z ich 5 „výdojných“ hospodár-

stiev má totiž iné personálne zázemie a teda aj iné výsledky úžitkovosti či kvality mlieka.

Polointenzívne chovy dojníc

Otázkou vplyvu stresu na produkciu mlieka začal svoje vystúpenie aj predseda RD HRON Slovenská Ľupča Igor Nemčok (10). Podľa neho stres môže znížiť produkciu mlieka v niektorých prípadoch až o 20 %. Opäť zdôraznil dôležitosť ľudského potenciálu na všetkých stupňoch riadenia i výkonných funkcií. Aj vďaka tomu dosahujú v tamojšom chove medziobdobie 374 dní (bez hormonálnej synchronizácie, len na základe prirodzených prejavov ruje - jej vyhľadávanie zabezpečujú všetci pracovníci chovu). Nízka miera brakovania (22 %) umožnila vlni predaj 40 teľných jalovíc a pomaly sa približovať k cieľu 4,5 laktácie na dojnicu (zatiaľ 3 laktácie). Je to aj vďaka ich celodennému pobytu na pastve (25 ha), ku ktorej majú voľný prístup priamo z maštale. Na tejto pastve bol v roku 2016 vykonaný prísev intenzívnych druhov tráv. Pastva je len doplnkový zdroj sušiny (2 kg z celkových 22 kg prijatých denne). Prísevy tráv mali pozitívny vplyv aj v tamojšom chove oviec. Všeobecné zlepšenie krmovínovej základne malo priaznivý vplyv aj na zníženie nákladov na mlieko (na 0,32 €/l). To umožnilo uvažovať o ďalších rozvojových impulzoch, všetko však treba prispôbiť reálnym možnostiam (nákupná cena okolo 0,33 €/kg mlieka).

Ďalší z dvojice predstavených polointenzívnych chovov, PD Horná Lehota na Orave, zastupoval predseda Vladimír Krížo (11). Poukázal na to, že výber plemena na pastvu závisí od prírodných podmienok konkrétneho chovateľa. Jemu sa osvedčila kombinácia pinzgauškého a červeného holštajnského dobytky pri zachovaní min. 50 %-ného podielu pinzgauškého plemena. Hornolehotské pastviny sú totiž pomerne ďaleko a často aj v exponovanom teréne (tie najkrkolomnejšie spásajú jalovice). Pri tom všetkom „pohybe“ dokážu tunajšie dojnice vyprodukovať za laktáciu 6 200 kg mlieka.

Na záver vystúpil ešte raz Ján Huba z NPPC-VÚŽV Nitra s odporúčaniami pre krízové situácie. Chovatelia v intenzívnych chovoch by mali v tomto prípade „pridať plyn“ v produkčných i reprodukčných parametroch; extenzívni chovatelia by mali tiež pridať plyn, tentokrát v marketingu svojich produktov. Polointenzívni chovatelia by sa mali venovať napr. už spomínanej intenzifikácii pastvy.

Marián Dukes,
Slovenský CHOV
Snímky: autor

